

Heilig Bloedprocessie Brugge

De Passie van Stradanus in de kunstvlaggen van het Heilig Bloed

Kunstvlaggen

De Heilig Bloedprocessie is een jaarlijks belangrijk moment voor Brugge, haar inwoners, bezoekers en niet in het minst voor de 1.700 deelnemers aan 'Brugges schoonste dag'. Archiefdocumenten tonen aan dat zowel stadsbestuur, ambachten, rederijderskamers en particulieren reeds in de middeleeuwen de straten waar de processie voorbijtrekt feestelijk versierden en bevestigden. Ook in de volgende eeuwen werd de versiering toevertrouwd aan belangrijke kunstenaars zoals Hendrik Pulinx en Jan Garemijn.

De laatste 50 jaar zorgde het Brugs Handelscentrum voor verschillende reeksen grote vlaggen die dwars over de straat werden opgehangen. Slijtage door zon en wind zorgden ervoor dat diverse kunstenaars elkaar opvolgden (Luc De Jaegher, Aimé Van Belleghem, Jan Van Den Bossche, Roger Raveel, Benoît van Innis).

De Edele Confrérie van het Heilig Bloed die, in samenwerking met de Stad Brugge, de processie organiseert, vond het tijd om eigen vlaggen te laten vervaardigen. Doel is ook om die vlaggen te gebruiken als aankondiging naar het gebeuren toe. Daarom zullen de weefsels twee weken vóór tot één week na de Heilig Bloedprocessie verspreid hangen over de Mariastraat, Steenstraat, Zuidzandstraat, Noordzandstraat en Geldmuntstraat. In totaal gaat het om twintig vlaggen. Omwille van het internationaal karakter – de processie is sinds 2009 opgenomen op de representatieve lijst van immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid (UNESCO) – prijkt boven elk vlag 'Heilig Bloedprocessie' in het Nederlands, Frans, Duits, Engels of Spaans.

Ontwerp

De Confrérie vroeg aan Benoit Kervyn om die te ontwerpen. Tot in 2017 was hij de algemeen coördinator van de processie. Hij kent dus door en door haar geschiedenis. Bovendien ontwierp hij de laatste 30 jaar meer dan duizend kostuums alsook diverse rekwisieten en praalwagens voor de ommegang.

Niet enkel de relikwie van het Heilig Bloed maar ook de taferelen rond het lijden, de dood en de verrijzenis van Jezus zijn de grote momenten in de Heilig Bloedprocessie. Vandaar dat gekozen werd om het passieverhaal te verwerken in die vlaggen. De processie zou dan ook letterlijk onder de Passie stappen.

Inspiratie werd gehaald bij de Passie van Joannes Stradanus (1523–1605). Bruggeling Jan van der Straet is in zijn geboortestad misschien niet meer gekend, des te meer in Firenze waar hij tot zijn dood een succesvolle ontwerper van wandtapijten en frescoschilder was aan het

hof van de Medici. Stradanus maakte ook een reeks gravures met het thema van het lijdensverhaal. Elementen uit die gravures zijn overgebracht op de vlaggen. Maar het gaat meer dan enkel overnemen.

Benoit Kervyn zocht om in elke statie ook een Brugse link te verwerken, gaande van een relikwie, een band met een ambacht of rederijderskamer, een stichting, een locatie... refererend naar dat bepaald tafereel. Zo prijkt bij het Laatste Avondmaal het wapenschild van de Camere vander Rhetorycken van den Heylichen Gheest. Deze Brugse rederijderskamer werd gesticht op Witte Donderdag 1428 en bestond uit dertien leden (voor Jezus en de twaalf apostelen). Bij de Mater Dolorosa wordt verwezen naar de grafplaat van de stichters van de broederschap van O.-L.-Vrouw van Zeven Weeën in de Sint-Salvatoriekathedraal. Bij de graflegging herkennen we Anselm Adornes, pelgrim en bouwheer van de Jeruzalemkapel geïnspireerd op de H.Grafkerk in Jeruzalem die hij bezocht, enzovoort. De vlaggen vertonen links en rechts van het centrale tafereel een reeks bloeddruppels. Sinds enkele jaren ondertussen zijn deze bloeddruppels het 'sprekend' logo dat we terugvinden op de affiche van de processie, op briefpapier en andere kanalen met de buitenwereld.

Deze realisatie kwam tot stand dankzij de financiering door de Nationale Loterij. De Edele Confrérie liet de kleurrijke vlaggen uitvoeren door Atelier Waelkens NV (Oostrozebeke) en het Brugs Handelscentrum zal jaarlijks instaan voor de ophanging ervan.

Iconografische duiding door ontwerper Benoit Kervyn

1. **Laatste Avondmaal** met verwijzing naar de *Camere vander Rhetorycken van den Heylichen Gheest*. De Brugse rederijders, een religieus en literair gezelschap, is opgericht op Witte Donderdag 1428 en telde 13 leden (Christus en de twaalf apostelen). Het ruitvormig bord stelt hun wapenschild voor met leuze, en is opgehangen aan een ring waarop het Romeinse cijfer XIII (staat voor de 13 leden), onderaan het jaar van oprichting.
2. **Hof van Olijven**. Bewust is er geen referentie naar een specifiek Brugs verhaal; er is er geen.
3. **De Judaskus**, ook hier geen Brugs verhaal, opgevuld met de *Arma Christi* passend in dit onderdeel van de Passie nl. een lantaarn (het verraad vond 's nachts plaats), een touw (om Christus geboeid weg te voeren), de geldbeugel van Judas met de 30 zilverlingen.
4. **De aanhouding van Christus**. Ook hier met *Arma Christi*: fakkels, wapens en touw.
5. **De geseling** met een verwijzing naar het gasthuis Colomna, gelegen aan de hoek van de Langestraat/ Bapaumestraat / Kruisvest. Dit gasthuis (met godshuizen) was gesticht door de Romeinse kanunnik Stefano de Colomna (+1379) die verbonden was aan de Sint-Donaaskerk. De kapel van het gasthuis/godshuis was toegewijd aan *der Zwepen Christi* (geselkolom van Christus). Het kapittel van Sint-Donaas trok ieder jaar op de vrijdag vóór Palmzondag in processie naar het gasthuis om een palmtak op te halen die dan op Palmzondag in St-Donaas werd gewijd. Vandaar de palmtak met het wapenschild van het gasthuis en het jaartal van de stichting. Het wapenschild zie je vandaag nog in één van de ramen van de Sint-Annakerk aangezien het gasthuis op het grondgebied van deze Brugse parochie stond.

6. **De doornenkroning** met een reliekhouders waarin een doorn. De reliekhouders is fictief want is verloren gegaan met de Franse revolutie maar er was in de Eekhoutabdij een reliekhouders waarin een steentje met het H.Bloed, een stukje van het H.Kruis en een doorn afkomstig van de Doornenkroon. De Eekhoutreliken worden thans in de parochiekerk van Gistel bewaard.
7. **Pilatus** met het wapenschild van de Gilde van de Vierschaar die hun diensten hadden in de Ivokapel. Deze kapel werd gebouwd in 1503 tegen de zuidmuur van de Baseliuskapel (benedenkapel van het H.Bloed). Het wapen stelt kruisgewijs geplaatst een mes en de punt van een veer, griffiers waren de weinigen die konden lezen en schrijven. De beschilderde muren van de Ivokapel zijn versierd met het wapenschild. In het gewelf van de bidplaats treffen we hetzelfde wapen maar daarbij met de Brugse leeuw die de Brugse b vasthoudt.
8. **Kruisdraging** met een minderbroeder of franciscaan. De franciscanen hebben sinds de middeleeuwen, en tot op vandaag, het hoederecht op de Via Dolorosa (langs waar de kruisdraging gebeurde) en de heilige plaatsten in Jeruzalem. Hun gevierendeeld wapenschild vertoont in 1. kruisgewijs geplaatst de arm van Christus en die van Franciscus van Assisi (de stichter van de franciscanen), beiden met de nagelwonde/stigmata, in 2. een serafijn, in 3. de vijf wonden (handen, voeten, zijde), in 4. het wapen van Jeruzalem. De minderbroeders waren uiteraard ook in Brugge (1246) gevestigd (thans Astridpark / Minderbroeders–straat).
9. **Jezus wordt uitgekleeft.** Om zijn kleed zal worden gedobbeld, vandaar de drie dobbelstenen (eveneens een van de *Arma Christi*).
10. **Jezus wordt aan het kruis genageld.** Voor de middeleeuwse gelovige behoorden de Passierelieken tot de allerbelangrijkste van de relieken gezien ze rechtstreeks in contact waren geweest met het bloed van Jezus. Daartoe behoorden de geselkolom, de doornenkroon, het kruishout, de speer, het doek van Veronica, de lijkwade en de nagels.
11. **Kruisdood** met de basiliek van het Heilig Bloed, volgens Guido Gezelle de plaats bij uitstek in Brugge verwijzend naar de Calvarieberg/kruisdood van Christus.
12. **Kruisdood** met een gedoofde kaars. De gedoofde kaars staat symbool voor het voorbij leven en is versierd met het wapenschild van de Brugse keersegieters (kaarsenmakers). Deze gebruikten vanaf 1528 tot 1723 (wanneer het ambacht dan verhuist naar het Keerske) de rechterzijbeuk van de Baseliuskapel. Hun wapenschild is ook terug te vinden op de gevel van de basiliek. Tussen de keersegieters van Sluis en die van Brugge boterde het niet al te goed. Er zijn talrijke twisten en processen gekend. Op 12 mei 1424 werd besloten dat de keersegieters van Sluis eeuwigdurend, elk jaar op Heilig Bloeddag, '12 stoopen van den besten rynschen wyn' (in 1459 verhoogd naar 16 stopen!) aan die van Brugge moesten schenken. Moeilijke gasten die keersegieters, te lezen in een ordonnantie (1739) van het Brugse stadsbestuur waarbij de keersegieters zich voortaan moeten gedragen tijdens de processie. Naast vertragen en wanordelijk stappen wordt duidelijk gemaakt 'soo wordt aen de Keers–dregghers wel scherpeelijck verboden ten tyde van de Processie eenig Suycker uyt te delen'...
13. **Mater Dolorosa**, met een verwijzing naar de broederschap van OLV van Zeven Weeën. Deze zeer bloeiende confrérie werd in 1492 door Filips de Schone in de Sint–

Salvatorskerk opgericht. De grafplaat, met koper inlegwerk, van de zeven stichters (waaronder een vrouw) van die broederschap is nog bewaard in de gelijknamige kapel. Het hart doorboord door zeven dolken staat symbool voor de zeven weeën van Maria, waaronder de kruisdood.

14. **De lanssteek** en een verwijzing naar de abdij van Sint-Andries. Robrecht van Jeruzalem, graaf van Vlaanderen, was met de kruisvaarders in Antiochië. De strijd zag er weinig rooskleurig uit voor de kruisvaarders, een mirakel moest gebeuren. Een broeder vertelde dat hij in een droom de heilige Andreas had gezien die hem openbaarde waar de lans die Jezus' zijde had doorboord was verscholen. Op de plaats vonden de kruisvaarders effectief een geroeste speerpunt. De Vlaamse graaf beloofde plechtig om op zijn gronden een klooster te stichten gewijd aan de apostel Andreas. We zien er de geknielde graaf als kruisvaarder, met naast hem het jaartal van de stichting, daarboven zijn wapenschild en dat van de abdij, erboven de heilige Andreas.
15. **De kruisafname** met de verwijzing naar de veelvuldige kruisreliëken waaronder die uit de Brugse OLV-kerk. Via Dordrecht en Middelburg (Vlaanderen) bekwam Wouter Utenhove een stuk van het kruishout en schonk het aan zijn Brugse parochiekerk. Aangezien er twijfels bestonden over de echtheid van de relikwie werd besloten de vuurproef uit te voeren. Dit gebeurde in de kerkmeesterskamer van de kerk op 23 april 1474. Het stuk hout kwam ongedeerd uit de vlammen en werd iedere vrijdag ter verering uitgesteld.
16. **Jozef van Arimathea** neemt de doornenkroon in ontvangst met daarbij het wapenschild van de Edele Confrérie van het Heilig Bloed. De kroon verwijst ook naar de pareerkaars van de broederschap.
17. **De graflegging** in bijzijn van Anselmus Adornes, bedevaarder naar de heilige plaatsen (vandaar de palmtak, symbool voor de Jeruzalemvaarders) en bouwheer van de Jeruzalemkapel (stichting in 1429, met zijn wapenspreuk *para tutum*). Deze kapel zou gebaseerd zijn op de Heilig Grafkerk van Jeruzalem.
18. **Maria Magdalena**, één van de belangrijke personages in het passie-/verrijzenisverhaal. De Brugse referentie is hier de rederijderskamer van *de Drie Santinnen*, opgericht in 1474. De drie vrouwelijke heiligen op hun altaar zijn Maria Magdalena, Barbara en Catharina. Vandaar de S(antinnen) met de drie kronen. Het embleem van de rederijderskamer is een duif met in de snavel een lelie (maagdelijkheid), roos (liefde/passie) en korenbloem (trouw/hoop). De leuze moet gelezen worden als die lijdt (over)wint.
19. **Het voorgeborchte**, ook hier geen eigen Brugse link.
20. **De verrijzenis**, aangezien Stradanus geen Verrijzenis ontwierp is dit een eigen ontwerp, wel in de geest van de Brugse-Florentijnse kunstenaar.